

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

FORMATION OF FINANCIAL AND ECONOMIC MECHANISM SENSURING THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

УДК 336.647

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct62-21>**Штик Ю.В.**

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки
та бізнес-технологій
Національний авіаційний університет

Семенова Д.О.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки
та бізнес-технологій
Національний авіаційний університет

Дорошук Р.І.

здобувачка вищої освіти
Національний авіаційний університет

Shtyk Yuliia

National Aviation University

Semenova Darya

National Aviation University

Doroschuk Ruslana

National Aviation University

У результаті проведеного аналізу з'ясовано, що для ефективного впровадження фінансово-економічного механізму необхідне комплексне застосування всіх методів та важелів як економічного, так і фінансового механізму. Запропоновано вважати фінансово-економічний механізм сукупністю фінансових та економічних методів, інструментів, способів і важелів, які в сукупності застосування дають можливість регулювати фінансово-економічні процеси та проаналізувати ефективність досягнення цілей сталого розвитку в повному обсязі. Щодо оцінки питання формування фінансово-економічного механізму забезпечення концепції сталого розвитку слід зазначити, що метою фінансово-економічного механізму є створення сприятливих умов для сталого розвитку. А під ефективністю даного механізму слід розуміти досягнення поставлених цілей із мінімальними витратами ресурсів і шкодою навколишньому середовищу. Оподаткування екосистемних послуг слід уважати ефективною частиною фінансово-економічного механізму забезпечення концепції сталого розвитку, оскільки воно виконує стимулюючу функцію. Основною метою оподаткування екосистемних послуг є зниження обсягів викидів у навколишнє середовище та забезпечення мобілізації коштів та їх спрямування на охорону довкілля.

Ключові слова: концепція сталого розвитку, оподаткування екосистемних послуг, екологічне оподаткування, фінансово-економічний механізм, екологічний маркетинг.

В результате анализа обнаружено, что для эффективной реализации финансово-эко-

номического механизма требуется всеобъемлющее применение всех методов и рычагов как экономического, так и финансового механизма. Предлагается рассмотреть финансово-экономический механизм с множественностью финансово-экономических методов, инструментов, методов и рычагов, которые в сочетании позволяют регулировать финансово-экономические процессы и проанализировать эффективность достижения целей в области устойчивого развития в полном объеме. Что касается оценки вопроса формирования финансово-экономического механизма обеспечения концепции устойчивого развития следует отметить, что цель финансово-экономического механизма заключается в создании благоприятных условий для устойчивого развития. А под эффективностью этого механизма необходимо понимать достижение целей с минимальными расходами ресурсов и ущербом окружающей среде. Налогообложение экосистемных услуг следует рассматривать как эффективную часть финансово-экономического механизма обеспечения концепции устойчивого развития, поскольку он выполняет стимулирующую функцию. Основная цель налогообложения экосистемных услуг состоит в том, чтобы обеспечить мобилизацию средств и их направление для защиты окружающей среды.

Ключевые слова: концепция устойчивого развития, налогообложение экосистемных услуг, экологическое налогообложение, финансово-экономический механизм, экологический маркетинг.

As a result of the analysis, it was found out that for the effective implementation of the financial and economic mechanism requires a comprehensive application of all methods and levers as an economic and financial mechanism. It is proposed to consider the financial and economic mechanism with a set of financial and economic methods, tools, methods and levers, which, in combination of applications, make it possible to regulate financial and economic processes and analyze the effectiveness of achieving sustainable development goals in full. Estimation of the issue of the formation of the financial and economic mechanism of the concept of sustainable development It should be noted that the purpose of the financial and economic mechanism is to create favorable conditions for sustainable development. And under the effectiveness of this mechanism, it is necessary to understand the achievement of the goals with the minimum expenses of resources and damage to the environment. Taxation of ecosystem services should be considered an effective part of the financial and economic mechanism of the concept of sustainable development, since it performs a stimulating function. The main objective of taxation of ecosystem services is to reduce emissions to the environment and ensure mobilization of funds and their direction for environmental protection. Consequently, the transformation of the financial and economic mechanism should be considered as a process of purposeful transformation of individual elements of the financial and economic mechanism against the subjects of individual levels of financing. During the analysis, the periods of transformations of financial and economic mechanisms, which include: the stage of conceptualization of sustainable development are proposed: Stage of institutionalization of sustainable development; Stage of actualization of sustainable development in the global economy. A characteristic feature of the transition to the next stage is to enhance the integration of financial instruments. With increasing and deepening of the global relationships, there was a need to provide more effective international cooperation. An impetus to cooperation between Ukraine with international financial organizations and governments of foreign states was the influence of external and internal challenges of economic, political and social character in modern conditions.

Key words: concept of sustainable development, taxation of ecosystem services, environmental taxation, financial and economic mechanism, ecological marketing.

Постановка проблеми. В основу цільової моделі розвитку цивілізації покладено принцип пропорційного, збалансованого економічного, соціального та екологічного розвитку, що зумовлює формування концепції сталого розвитку як цільової моделі розвитку цивілізації, яка виходить

із необхідності забезпечити світовий баланс між вирішенням соціально-економічних проблем для нинішнього покоління і збереженням при цьому навколишнього природного середовища для прийдешніх поколінь. Забезпечення охорони навколишнього природного середовища та екологічного

благополуччя людини можливе за умови переходу суспільства до моделі екологічно сталого розвитку, що потребує ефективних механізмів реалізації, зокрема фінансових та економічних, що вказує на актуальність даної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню основних загальнотеоретичних і практичних проблем сталого розвитку присвячено праці таких зарубіжних і вітчизняних учених, як: А. Алімов, Д. Зеркалов, К. Кролл, О. Кузнецов, В. Куценко, Е. Лібанова, Д. Лук'яненко, Р. Нуртдінов, Я. Остафійчук, М. Райхан, В. Удовиченко, Є. Хлобистов, О. Чернега, А. Шакіров, А. Шапар, Т. Ямагата.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування формування фінансово-економічних механізмів забезпечення концепції сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Уперше визначення сталого розвитку було використано в 1972 р. на конференції Організації Об'єднаних Націй (ООН) із проблем довкілля. «У 1987 р. у доповіді Всесвітньої комісії з довкілля та розвитку «Наше спільне майбутнє» було представлено розроблену концепцію сталого розвитку та дано визначення останнього як розвитку, за якого задовольняються потреби теперішнього покоління, не ставлячи під загрозу здатність прийдешніх поколінь задовольняти свої потреби» [1].

Починаючи з 1980-х років на різних міжнародних конференціях, форумах було прийнято багато різних декларацій та алгоритмів дій, у яких доведено необхідність переходу до сталого розвитку. Однак питання досягнення сталості залишається актуальним і донині, особливо у фінансовому забезпеченні.

В економічній літературі концепція сталого розвитку часто трактується науковцями як неперервний процес, який характеризується постійністю. На думку Н. Мамонтової, сталий розвиток – «це керований розвиток, що є продуктом реалізації глобальних та національних рішень» [2].

«Компоненти моделі сталого розвитку, що є механізмами організації та функціонування національної, регіональної та світової економіки, – це соціалізація, державне регулювання, суспільна відповідальність, екологічність, безпека, інформатизація, власність, корпоративна система, ринкове регулювання, інтелектуалізація, транснаціоналізація» [3].

Розвиток є «сталим, якщо він максимізує чисті вигоди економічного розвитку за збереження природних ресурсів і забезпечення їх якості в часі, передбачає збільшення не тільки реального доходу на душу населення, а й також зростання інших показників добробуту, призводить до позитивних структурних змін в економіці й суспільстві» [4]. Глобалізація передбачає реалізацію фінансово-економічних механізмів, у яких переважає

фінансовий складник та які ведуть до формування єдиного фінансово-економічного геопростору. Сталий розвиток орієнтований на забезпечення екологічної сталості з метою збереження умов відтворення людини, досягнення якої є неможливим без економічного зростання, що, своєю чергою, за сучасних умов глобалізації потребує інтеграції у глобальну економічну систему.

Концепція сталого розвитку ґрунтується на трьох основних складниках:

– балансі між економікою та екологією, тобто досягнення такої міри розвитку, коли люди у виробничій діяльності перестають руйнувати середовище проживання;

– балансі між економічною та соціальною сферами у людському вимірі, що означає максимальне використання тих ресурсів, які дає економічний розвиток;

– вирішенні завдань, пов'язаних із розвитком, не тільки в інтересах нині живучих, а й усіх прийдешніх поколінь, що мають рівні права на ресурси [5].

«Підходи до збалансування економічних, соціальних і природних факторів під час переходу до сталого розвитку лежать на шляху до соціальної справедливості, стійкої економіки та екологічної стійкості. Соціальна справедливість неминуче повинна ґрунтуватися на економічній стійкості і соціальній рівності, а для цього необхідна й екологічна стійкість, що означає збереження природного капіталу та екосистемних послуг. Екологічна стійкість включає у себе збереження біорізноманіття, здоров'я людини, а також якості повітря, води і ґрунту на рівні, достатньому для підтримки життя і добробуту людини, а також життя тварин і рослин на всі часи» [5].

У контексті принципів сталого розвитку особливого значення набуває розроблення фінансово-економічного механізму екологічного регулювання, призначення якого полягає у регулюванні діяльності суб'єктів ринку в напрямі зменшення негативного антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище через такі фінансові інструменти, які надавали б переваги прогресивним технологіям перед відсталими та шкідливими для зниження екологічного ризику, визначити такі інструменти, які спонукали б підприємства працювати в межах раціонального використання екосистемних послуг, а також формувати джерела фінансування природоохоронних заходів. Одним із найважливіших напрямів, що сприяє ефективному використанню фінансово-економічного потенціалу, є вдосконалення фінансово-економічного механізму, мета якого – створити сприятливі фінансово-економічні умови для сталого розвитку [6].

Об'єктивним аспектом фінансово-економічного механізму є те, що він формується і функціонує

Таблиця 1

Оцінювання рівня сталого розвитку України відповідно до світових індикативних показників

Індикатор	2017	2018	2019	2020
Показник істинних заощаджень	16,8	9,9	14,0	15,3
Екологічно адаптована внутрішня продукція	111,7	120,8	108,5	-
Індекс розвитку людського потенціалу	0,734	0,748	0,743	-
Індекс екологічної стійкості	-	-	-	-
Індекс екологічної ефективності	58,3	49,01	79,01	79,69
Дійсний показник прогресу	0,986	0,996	-	-
Показник «екологічний слід»	146,0	-	-	-
«Зелений ВВП»	127916	-	-	-

Джерело: узагальнено за [10]

відповідно до вимог об'єктивних економічних законів. З іншого боку, фінансовий механізм має суб'єктивний характер, оскільки встановлюється вищим керівництвом компанії чи організації для вирішення проблем, з якими стикається компанія на тій чи іншій стадії. Поєднання цих чинників визначає ефективність функціонування фінансово-економічного механізму.

Для забезпечення власної стійкості фінансовий сектор потребує трансформації механізмів управління діяльністю з огляду на ризики, викликані екологічними проблемами. У зв'язку із цим низка європейських банків і страхових компаній включає ризик зміни клімату у спектр ризиків, оцінюваних під час формування корпоративної стратегії та прийняття відповідних управлінських рішень [7].

Отже, поштовхом до трансформаційних змін фінансово-економічного механізму на національному рівні стало введення національними фінансовими установами механізмів екологічної відповідальності та їх інтеграція у процеси забезпечення екологічно сталого розвитку, а також створення стратегії фінансово-економічного механізму сталого розвитку [8].

Основою формування стратегії фінансово-економічного механізму сталого розвитку є розвиток системи показників (індикаторів). З погляду міжнародного досвіду головними індикаторами сталого розвитку держави є міжнародні рейтинги, за допомогою яких можна розглянути тенденцію змін, проблеми та перспективи на майбутнє. Якщо розглядати показники (індикатори) у глобальному вимірі, то їх поділяють на показники [9]:

1) економічного розвитку (індикатори загальної конкурентоспроможності, регуляторна політика та підтримка підприємництва, торговельно-економічна політика, виробнича конкурентоспроможність, інфраструктура економіки, податкове регулювання, інвестиційне стимулювання, науково-інноваційна діяльність);

2) соціального розвитку (загальна демографічна ситуація, розвиток людського потенціалу, рівень життя та бідності, конкурентоспроможність у галузі охорони здоров'я, конкурентоспроможність у галузі освіти і науки, конкурентоспроможність у галузі культури та спорту, гендерна рівність);

3) екологічного розвитку (утворення та переробка відходів, енергозберігаючі технології, рівень забруднення атмосферної та водної систем, радіаційний фон). На основі часткових показників можна отримати інтегральні значення [9].

Систему широко розповсюджених світових індикаторів сталого розвитку наведено в табл. 1.

Основним недоліком існуючих індикаторів сталого розвитку є «відсутність пріоритетів, всі вони рівноправні. Проте головними і пріоритетними індикаторами мають бути екологічні» [10].

Україна сьогодні перебуває на етапі трансформації: переходу від моделі державних фінансів через фактично діючу систему конституційних фінансів до суспільної фінансової формації. Слід зазначити, що практично всі країни світу з високим рівнем розвитку економіки та ВВП на душу населення характеризуються саме моделлю суспільних фінансів. Їхній успіх пояснюється синергією чинників політичного, економічного та соціального характеру, що забезпечує стійкість такої системи в історичному плані. У світі існують також приклади змішаних систем [10].

Таким чином, у сучасних умовах реформування економіки України вдосконалення фінансово-економічного механізму підприємств повинно бути спрямоване на забезпечення впровадження в практику господарської діяльності принципів сталого розвитку. Порядок здійснення витрат, фінансування управління економічними процесами, його вдосконалення повинні відбуватися за такими напрямками [11]:

– розроблення збалансованої системи механізмів, що забезпечують ефективне поєднання державного регулювання й ринкового саморегулювання залежно від мінливої економічної ситуації та здійснення економічних процесів у вирішенні поточних і стратегічних завдань;

– розроблення механізмів трансформації соціально-економічної системи, сучасних ринкових механізмів відповідно до можливостей розвитку економіки й інтересів населення, а також характеристик глобальної економіки;

– розроблення механізмів формування інноваційно-індустріального потенціалу, що забезпечують створення організаційно-правової й фінансової бази трансферу закордонних новітніх технологій, виробництво високотехнологічних наукомістких продуктів із високою доданою вартістю;

– розроблення системи механізмів, що реалізують потенціал взаємовигідної міжнародної інтеграції, відкривають нові перспективи для економіки.

Концептуальна спрямованість оподаткування екосистемних послуг має на увазі використання такого податкового механізму, як податкова взаємодія, представлена в податковій теорії у вигляді принципу подвійної податкової вигоди, що полягає у застосуванні екологічних податків і зборів як стимулюючого інструменту і не підвищує податкову навантаженість платників податків за дотримання та або непорушення екологічних вимог із боку держави. На нашу думку, цей підхід важко буде реалізувати у зв'язку з багатофакторністю під час формування макроекономічних показників оцінки соціально-економічного збитку у вигляді зовнішніх екстерналій, що, своєю чергою, не може не викликати суперечності у правозастосовній практиці екологічного оподаткування. Тому доцільно здійснювати регулювання через податковий тягар платників податків та преференційну податкову систему екологічної спрямованості. Цей підхід допоможе уникнути створення умов, які дають змогу ухилитися від сплати податків та зборів і не вкладати додаткові кошти в технологічне оснащення в рамках адміністрування екологічних податків і зборів.

Окрім податкового механізму, на рівні держави повинен бути сформований ринок сучасних еко-технологій у рамках забезпечення тісної співпраці з платниками податків під час їх апробації, що також потребуватиме пошуку варіантів і додаткових досліджень можливих шляхів здійснення даного завдання, а також контролю за її виконанням.

Іншим напрямом реалізації концепції має стати створення методологічного підґрунтя для вивчення функціонування системи оподаткування екосистемних послуг, тобто створення теорії екологічного оподаткування на сучасному етапі розвитку економіки, першочерговим завданням якої є критеріальне структурування податків і зборів як екологічних, тобто формування національного наукового підходу до сутнісного розуміння дефініції «екосистемні платежі» та визначення її смислових меж. Своєю чергою, типологізація і структурування даного поняття як у рамках системи податків і зборів, так і в рамках оподаткування екосистемних послуг дадуть змогу визначити взаємозв'язок елементів даних систем, сформувати підходи до систематизації статистичних даних за підсумками адміністрування цих платежів для подальшої оцінки ефективності їх застосування.

Застосування системного підходу передбачає розгляд усіх елементів системи оподаткування у взаємозв'язку; визначення цілей і критеріїв функціонування механізму управління екосистемними послугами і кожного його елемента окремо; узгодження локальних критеріїв і

підпорядкування їх глобальному критерію, спільній меті. Найважливішою вимогою системного підходу є забезпечення односпрямованості цілей усіх елементів системи. Тобто для ефективності механізму управління повинна бути задана конкретна, реальна сукупність цілей, що мають пріоритетність співвідношення. Вони повинні мати кількісний вимір, що дає змогу оцінити ступінь їх досягнення [12; 13].

Концепція, згідно з якою фінансові механізми створюються, регулюються й удосконалюються у цілісній системі сталого розвитку, допомагає подолати суттєву ваду традиційного підходу, зорієнтованого насамперед на структурування об'єкта дослідження, – його статичність. Трансформація моделі економічного зростання у збалансований розвиток, який відповідає сучасній еволюції усвідомлень об'єктивних взаємозв'язків між бізнесом, суспільством і екологією, можлива лише за умови реалізації динамічної системи фінансових механізмів. Для цього необхідно сформувати належне теоретичне підґрунтя. Уявлення фінансових механізмів як особливих форм дії динамічної системи сталого розвитку дає змогу зробити перший крок у цьому напрямі. Йдеться про те, що еволюція окресленої системи об'єктивно зумовлює вдосконалення та якісні перетворення фінансових механізмів.

Сучасні підприємства являють собою відносно самостійну систему, успішна діяльність якої залежить рівня прогресивності управління фінансово-економічною діяльністю, відповідності фінансово-економічного механізму вимогам функціонування і досягнення цілей сталого розвитку.

Висновки з проведеного дослідження. Для ефективного застосування фінансово-економічного механізму необхідне комплексне застосування усіх методів та важелів як економічного, так і фінансового механізму. Таким чином, запропоновано вважати фінансово-економічний механізм сукупністю фінансових та економічних методів, інструментів, способів і важелів, які в сукупності застосування дають можливість регулювати фінансово-економічні процеси та проаналізувати ефективність досягнення цілей сталого розвитку в повному обсязі. Трансформацію фінансово-економічного механізму слід розглядати як процес цілеспрямованого перетворення окремих елементів фінансово-економічного механізму відносно суб'єктів окремих рівнів фінансування. Досліджено періодизацію етапів трансформацій фінансово-економічних механізмів, до яких відносять: етап концептуалізації сталого розвитку; етап інституціоналізації сталого розвитку; етап актуалізації сталого розвитку в глобальній економіці. Характерною ознакою переходу на наступний етап є посилення інтеграції фінансових інструментів. Оподаткування екосистемних послуг можна

вважати ефективною частиною фінансово-економічного механізму концепції сталого розвитку, оскільки воно виконує стимулюючу функцію. Основною метою оподаткування екосистемних послуг є зниження обсягів викидів у навколишнє середовище, забезпечення мобілізації коштів та їх спрямування на охорону довкілля.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Білорус О.Г., Мацейко Ю.М. Глобальна перспектива і сталий розвиток: системні маркетингові дослідження. Київ : МАУП, 2005. 492 с.

2. Мамонтова Н.О. Інвестиційне забезпечення сталого економічного розвитку. *Науковий вісник Полісся*. 2015. № 2. С. 24–29.

3. Стадник Г.В., Торкатюк Г.В. Фінансовий механізм сталого розвитку економіки України. 2013. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33755528.pdf>.

4. Шкодкіна Ю.М. Трансформація фінансового механізму забезпечення екологічно сталого розвитку України в умовах глобалізації : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.06. 2014. 222 с.

5. Юрій С.І. Фінанси: вишкіл студії : навчальний посібник. Тернопіль : Карт-бланш, 2002. 357 с.

6. Ковалюк О.М. Методологічні основи фінансового механізму. *Фінанси України*. 2003. № 4. С. 51–59.

7. Буркинський Б.В., Галушкіна Т.П., Реутов В.Є. «Зелена» економіка кризь призму трансформаційних зрушень в Україні. Одеса : ІПРЕЕД НАН України ; Саки : Фенікс, 2011. 348 с.

8. Шляга О.В., Карнаушенко С.С. Сучасні фінансово-економічні механізми забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Вісник Дніпровського університету*. 2014. № 8. С. 112–128.

9. Сучек С. Екологічне оподаткування: європейський досвід та перспективи його застосування в українських реаліях. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 7. С. 85–94.

10. Кожухова Т.В. Формування та трансформація глобальної системи фінансування сталого розвитку : монографія. Кривий Ріг : ФОП Черняхівський Д.О., 2017. 336 с.

11. Кириленко О.П., Тулай О.І. Формування фінансового механізму сталого розвитку України : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 414 с.

12. Згуровський М. Україна у глобальних вимірах сталого розвитку. URL: https://dt.ua/SCIENCE/ukrayina_u_globalnih_vimirah_stalogo_rozvitku.html.

13. Макаров Т.І. Сталий розвиток як принцип екологічного права. URL: https://vk.com/doc22435426_437013921?hash=87452a04b0359e5599&dl=b5cd3d436b2397d289.

REFERENCES:

1. Bilorus O.H., Matseiko Yu.M. (2005) Hlobalna perspektyva i stalyy rozvytok: systemni marketol. Doslidzh [Global perspective and sustainable development: system marketing. research]. Kyiv: MAUP. 492 p.

2. Mamontova N.O. (2015) Investytsiine zabezpechennia staloho ekonomichnoho rozvytku [Investment support of sustainable economic development]. *Naukovyi visnyk Polissia Chernihivskoho natsionalnoho tekhnolohichnoho universytetu*, no. 2, pp. 24–29, vol. 3, no. 71, pp. 70–76.

3. Stadnyk H.V., Torkatiuk H.V. (2013) Finansovyi mekhanizm staloho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Financial mechanism of sustainable development of Ukraine's economy]. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33755528.pdf>.

4. Shkodkina Yu.M. (2014) Transformatsiia finansovoho mekhanizmu zabezpechennia ekolohichno staloho rozvytku Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Transformation of the financial mechanism of ensuring ecologically sustainable development of Ukraine in the conditions of globalization]: dys. na zdob.kandyd. ekon. nauk: 08.00.06. 222 p.

5. Yurii S.I. (2002) Finansy: vyshkil studii [Finance: studio training]: navch. posib. Ternopil: Kart-blansh. 357 p.

6. Kovaliuk O.M. (2003) Metodolohichni osnovy finansovoho mekhanizmu [Methodological bases of the financial mechanism]. *Finansy Ukrainy*, no. 4, pp. 51–59.

7. Burkynskyyi B.V., Halushkina T.P., Reutov V.Ye. (2011) «Zelena» ekonomika krizy pryzmu transformatsiynykh zrushen v Ukraini ["Green" economy through the prism of transformational changes in Ukraine]. Odessa: IPREED NAN Ukrainy. Saky: PP «Pidpriumstvo Fieniks». 348 p.

8. Shliaha O.V., Karнаushenko S.S. (2014) Suchasni finansovo-ekonomichni mekhanizmy zabezpechennia efektyvnoi diialnosti pidpriumstva [Modern financial and economic mechanisms to ensure the effective operation of the enterprise]. *Visnyk Dniprovskoho universytetu*, no. 8, pp. 112–128.

9. Suchek S. (2018) Ekolohichne opodatkovannia: yevropeyskyi dosvid ta perspektyvy yoho zastosuvannia v ukrainskykh realiakh [Environmental taxation: European experience and prospects for its application in Ukrainian realities]. *Ekonomichnyi chasopys Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, no. 7, pp. 85–94.

10. Kozhukhova T.V. (2017) Formuvannia ta transformatsiia hlobalnoi systemy finansuvannia staloho rozvytku [Formation and transformation of the global system of financing sustainable development]: monohrafiia. Kryvyi Rih: Vydavets FOP Cherniavskyyi D.O. 336 p.

11. Kyrylenko O.P., Tulai O.I. (2017) Formuvannia finansovoho mekhanizmu staloho rozvytku Ukrainy [Formation of the financial mechanism of sustainable development of Ukraine]: monohr. Ternopil : TNEU. 414 p.

12. Zghurovskyyi M. Ukraina u hlobalnykh vymirakh staloho rozvytku [Ukraine in the global dimensions of sustainable development]. URL: https://dt.ua/SCIENCE/ukrayina_u_globalnih_vimirah_stalogo_rozvitku.html.

13. Makarov T.I. Stalyy rozvytok yak pryntsyep ekolohichnoho prava [Sustainable development as a principle of environmental law]. URL: https://vk.com/doc22435426_437013921?hash=87452a04b0359e5599&dl=b5cd3d436b2397d289.